

Možnost

Způsob, jak se užívá ať už běžně, ať v odborných kontextech slova „možnost“, je plný rozporů a konfuzí. Už to, že některé věci považujeme za nemožné, ukazuje na to, že jejich možnost máme za „nejsoucí“. Proto na druhé straně mluvíme o skutečných (nebo reálných) možnostech, tedy o možnostech, které „tu jsou“. Otázka, odkud se „možnosti“ berou (rozumí se různé možnosti, neboť tam, kde existuje pouze jediná možnost, jde přece o nutnost), zůstává nejen bez řešení, ale je vytěšňována z povědomí, neboť zejména v rámci pankauzálního myšlení, které se tak rozšířilo, je neřešitelná. Možnost znamená v tomto kontextu pouze skutečnost, která ještě nastala, ale která nutně nastane (neboť její vzdálenější příčiny již nastaly). Z tohoto dilematu nás nevyvádí (resp. jen zdánlivě vyvádí) předpoklad, že existují relativně samostatné řetězce kauzálních souvislostí, které se mohou potkávat a vzájemně na sebe (kauzálně) působit, aniž by samo setkání mělo určitou příčinu – je zkrátka nahodilé. To znamená opuštění pankauzalizmu, ale uvolnění je vytlačováno do vnějších okolností. To nevede nikam. Uvolnění je v hloubce, nikoliv na povrchu. Kontingence musí být chápána jako primární (v tom je relativně oprávněno ono zkoumání chaotických procesů, které teď přišlo do módy). Hrubým omylem každého kauzalizmu je jakoby samozřejmý předpoklad, že minulost rozhoduje o budoucnosti, zatímco pravý opak je pravdou. Základem veškeré skutečnosti je reagování, odpovídání, nikoliv působení. A odpovídání je možné jen tam, kde je na co odpovídat. Je-li proto řeč o reagování, nesmíme si chápání reakce zjednodušovat na reakci na „něco daného“. Jsou zásadně dva druhy reagování, reagování na jsoucna a na dané situace a procesy (dění), a pak reagování na nepředmětné výzvy. A právě tento druhý způsob zůstává i uprostřed převahy reakcí prvního druhu vždy přítomen jako každou situaci specificky otvírající – a tím otvírající i nové „možnosti“, kterých dříve nebylo a které nejsou nijak v minulosti zakotveny a z minulých stavů žádným způsobem nevyplývají.

(Berlín, 930721-2.)